

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Миколаївщина: нариси історії революції 1917-1923 років // Л.Л. Левченко, Л.А. Вовчук, О.В. Волос та ін. – Миколаїв: Іліон, 2017. С. 258.
2. ДАМО. Ф. 229. Оп. 3. Спр. 32. Арк. 12.
3. Там само. Ф. 229. Оп. 1. Спр. 6. Арк. 172.
4. Миколаївська рада об'єднаних українських організацій в 1917–1919 роках. Наук. пр.: наук. журн. – Миколаїв: МДГУ ім. Петра Могили – Миколаїв, 2019. – Т. 321, вип. 309: Іст. науки – С. 54.
5. ДАМО. Ф. П-1817. Оп. 2. Спр. 275. Арк. 109.
6. ДАМО, науково-довідкова бібліотека. Віче учнів-українців // Трудовая газета. 4 мая 1917 г. № 2418. С. 3.
7. ДАМО, науково-довідкова бібліотека. До педагогів-українців // Трудовая газета. 2 июня 1917 г. № 2440. С. 3; Ф. П-1817. Оп. 2. Спр. 274. Арк. 29-30.
8. ДАМО. Ф. 216. Оп. 1. Спр. 4006. Арк. 1, 1 зв.
9. ЦДАВО. Ф. 2313. Оп. 1. Спр. 5. Арк. 21, 21 зв.
10. ДАМО. Ф. 216. Оп. 1. Спр. 31. Арк. 27-30.

Крикалова І. В.,
головний спеціаліст, Державний архів
Миколаївської області, м. Миколаїв

З ІСТОРІЇ МИКОЛАЇВСЬКОГО УКРАЇНСЬКОГО ПЕРЕСУВНОГО ДРАМАТИЧНОГО ТЕАТРУ ІМ. Т. Г. ШЕВЧЕНКА

Миколаївський український пересувний драмтеатр ім. Т. Г. Шевченка був організований у травні 1944 р. [1]. Постановою виконавчого комітету Миколаївської обласної Ради депутатів трудящих від 04 серпня 1944 р. № 342 було затверджено «Положення про Миколаївський український пересувний драмтеатр», відповідно до котрого театр підпорядковувався обласному відділу мистецтв та був самостійною господарською організацією з правами юридичної особи. Театр мав обслуговувати мешканців районів Миколаївської області. Контора театру знаходилася у м. Миколаїв по вул. 5-а Слобідська, 4 (у 1945 р. – вул. Свердлова, 34) [2]. 11 травня 1944 р. вийшов перший наказ по театру – щодо прийняття до штату працівників та організації режисерської колегії у складі 3 осіб для складання репертуарного плану [3]. 1944 р. був затверджений штат театру із 105 осіб з помісячним фондом заробітної плати у 45670 крб. [4].

1944 р. театр випустив 9 вистав, хоча реквізиту для постановок не вистачало. Дирекцією театру був знайдений вихід – костюми брали напрокат, декорації переробляли зі старих. Протягом 1944 р. театр сценічного приміщення не мав, орендував ділянки у м. Миколаїв та районах області, пізніше театр розпочав роботу у колишньому приміщенні театру юного глядача. Спочатку театр обслуговував військові частини та шпиталі. З 24 травня 1944 р. по 1 січня 1945 р.

було проведено 65 шефських концертів та вистав (40 – у Миколаєві, 25 у районах області), поряд з цими виступами проводилися платні вистави, за цей період таких вистав та концертів було проведено 85, з них у м. Миколаїв – 31 (обслуговано 10265 глядачів,) у районах – 54 вистави (обслуговано 12479 глядачів).

Двічі, з 18 липня по 24 серпня та з 27 вересня по 4 листопада 1944 р., театр повним складом виїжджав до районних центрів Миколаївської області, були проведені вистави у селах Вознесенського, Єланецького, Братського, Арбузинського, Баштанського, Привільнянського та Новобузького районів. У репертуарі театру 1944 р. були вистави «Запорожець за Дунаєм» Гулака-Артемівського, «Сватання на Гончарівці» Квітки-Остов'яненка, «Наталка-Полтавка» Котляревського, водевілі «Медведь», «Предложение», «Юбилей» Чехова. Театр отримав 1944 р. дотації 172000 крб. Штат театру складався з 60 осіб, з них сумісників – 6. Не дивлячись на брак реквізиту, театр надавав посильну допомогу декораціями та костюмами самодіяльним гурткам військових частин та клубу заводу ім. 61 комунара 3 20 лютого 1945 р. театр проводив гастролі у Снігурівському та Березнегуватському районах. У своїй роботі театр зазнавав певні труднощі: відсутність художнього керівника, досвідченого режисера-постановника, транспорту, досвідчених акторів [5].

1945 р. театром було проведено платних вистав – 142, шефських – 18, обслуговано 30312 глядачів («Наталка-Полтавка» – проведено 20 вистав, 3620 глядачів, «Сватання на Гончарівці» – 20 вистав, які відвідало 4471 глядачів, українські водевілі – 6 вистав, глядачів – 805, концертів (збірних) – 32, глядачів – 4367, «Шельменко-денщик» – 25, глядачів – 4428, «Будинок на пагорбі» Каверіна – 2, глядачів – 536, «Безталанна» Тобілевича – 25, глядачів – 6499, «Циганка Аза» Старицького – 12, глядачів – 5646). Було поставлено 4 нових вистави (2 вистави залишені з репертуару 1944 р.). Однак, план за кількістю проведених вистав не був виконаний (планувалося провести 240 вистав). Відсутність постійного сценічного майданчика, транспорту, брак коштів для оформлення нових вистав значно ускладнювали роботу пересувного театру [6].

До театрального сезону 1946 р. були підготовлені такі вистави: «Мораль пани Дульской» Запольського, «Дай серцю волю» Кропивницького, «Окно в лесу» Рахманова, «Приїздить у Дзвонкове», «Мрія», «Платон Кречет» Корнійчука, «Коли пахне яблуками» Скляренко, «Сьогодні опівночі» Нестеровського. Але недоліки в організації гастрольних вистав у сільській місцевості не дозволили театру виконати план на 100 відсотків (при плані 220 вистав було проведено лише 181 (82 відсотків) та обслуговано 25970 тис. глядачів (при плані – 46,2 тис.) [7].

1949 р. театр значно покращив роботу. Було проведено: виїзних вистав – 93, гастрольних вистав – 227, всього – 363, які відвідало 31514 глядачів. Було поставлено 9 вистав, серед них – «Назар Стодоля» Шевченка (кількість вистав – 91), «Не всё коту масленица» М.Островського (кількість вистав – 37), «Син» (кількість вистав – 94). Завантаженість акторів театру була досить значною: Брехова М. Л. – брала участь у 206 виставах (77 відсотків до плану), Садовий М. –

у 163 (62 відсотки), Неделько – 219 (83 відсотки) [8]. Під час гастролей у сільській місцевості проводилися обговорення вистав з глядачами, актори театру допомагали сільській самодіяльності [9].

Влітку 1950 р. театр гастролював у м. Генічеськ Херсонської області, 08 червня було презентовано виставу «Калиновий гай» Корнійчука, потім колектив театру працював для будівельників Південно-Українського каналу. У серпні цього року театр виступав (більш ніж 2 тижні) у Одеській області. У передовому колгоспі УРСР – ім. Будьонного Березівського району після вистави «Калиновий гай» була проведена творча зустріч акторів з колгоспниками [10]. 1950 р. у театрі пройшла вдала прем'єра вистави «Змова приречених» М. Вірти у постановці режисера І. В. Сухіни. Простота і лаконічність в розкритті образів, досягнуті постановником, допомогли створити злободенну виставу. 1951 р. у постановці цього ж режисера пройшла не менш цікава прем'єра вистави «Нескорена полтавчанка» П. Лубенського [11].

У травні – червні 1951 р. театр знов проводив гастрольні вистави для будівельників Південно-Українського каналу та Каховської ГЕС у м. Берислав, селищах міського типу Асканії-Нова, Новій Маячці, Новотроїцькому, кількість глядачів становила 2981 [12].

1952 р. Миколаївський обласний пересувний театр ім. Т. Г. Шевченка поновив свою роботу після відпустки колективу прем'єрою вистави «Любов Ярова», невеликий колектив акторів використав варіант п'єси зі скороченнями [13]. Того року до репертуару театру була включена вистава «Украдене щастя» І. Франка, оформлення спектаклю, зроблене в умовах пересувного театру досить переконливо відбивало побут і природу старої Галичини [14].

1952 р., як і раніше, залишилося невирішеним питання щодо стаціонарної сцени театру. На той час театр орендував приміщення клубу заводу ім. 61 комунара по 5-й Слобідській, 4, але через ряд недоліків (відсутність обладнання тощо) приміщення було здано в оренду кінотеатру ім. ВЛКСМ на таких умовах: кінотеатр працював 20 днів на місяць, театр – 10. Однак, протягом цього року театр знаходився у гастрольних поїздках, тому на стаціонарі вистави не проводилися. 1952 р. було проведено 361 вистави, обслуговано 45 тис. глядачів, у театрі працювало 30 працівників, з них 3 – художньо-керівного персоналу, 16 – художнього персоналу, 5 – художньо-технічного, 3 – господарчо-технічного та 3 – адміністративного управління, збір з одної гастрольної вистави становив 1200 крб., вартість одного квитка – 6,3 крб. [15].

1953 р. театр провів на 71 виставу менше, ніж передбачалося та не забезпечив виконання виробничо-фінансового плану, таким чином за 7 місяців 1953 р. мав збитки – 40 тис. крб., також на балансі залишилися збитки за минулий рік – 24 тис. крб. [16]. Враховуючи, що приміщення театру знаходилося у незадовільному стані, Миколаївський облвиконком прийняв рішення про виділення у 1953 р. театру 33 тис. крб. на капітальний ремонт та 150 тис. крб. – на придбання обладнання. Також було вирішено виділені кошти – 58 тис. крб. для відшкодування заборгованості театру [17].

Постанова Ради Міністрів УРСР і Центрального комітету КП України від 19 липня 1954 р. № 1048 «Про пересувні театри Української РСР» дала поштовх для проведення заходів з поліпшення роботи театру. Творчий склад театру поповнився двома молодими акторами, випускниками театральних закладів. З метою надання пересувному театру систематичної творчої допомоги, театр ім. В. Чкалова взяв шефство над колегами. У четвертому кварталі 1954 р. головний режисер театру ім. В. Чкалова поставив нову виставу «Історія одного кохання» К. Сімонова. Також передбачалося проведення циклу лекцій з підвищення майстерності акторів, залучення двох заслужених артистів УРСР для участі у виставах театру та надання допомоги у художньому оформленні вистав. У грудні 1954 р. Миколаївський пересувний театр прийняв участь у міжобласному творчому огляді вистав пересувних театрів у м. Одеса, провів творчі зустрічі з містянами та жителями області. 1955 р. передбачалося збільшення постановочного фонду, що давало можливість поліпшити художнє оформлення вистав [18].

1954 р. театр очолив Меднік, який працював у театрі з вересня 1949 р., провідні актори театру – Дем'яненко Лідія Костянтинівна та Нікульцев Михайло Іванович [19]. Встановлений план показу вистав на 1954 р. був виконаний на 100 відсотків, а по обслуговуванню глядачів – на 143,4 відсотків, колектив театру значно покращив обслуговування колгоспників, працівників МТС та радгоспів. У першому півріччі 1955 р. театром було показано у колгоспах та радгоспах області більш ніж 250 вистав [20]. Всього 1955 р. було проведено 350 вистав (з них ранкових – 12, вечірніх – 30, виїзних – 308, у тому числі на селі – 285), обслуговано 70,4 тис. глядачів. Цього року театр отримав відремонтоване приміщення, але штат для його обслуговування (завгосп, електрик, прибиральниця, водій, охоронець) не був затверджений [21].

1957 р. театр гастролював по районах області, так у Тилігуло-Березанському (з 1966 р. – Березанський) районі за 10 днів з 13 по 22 липня 1957 р. було показано 15 вистав, котрі відвідало 4950 глядачів. У Березнегуватському районі театр показав 7 вистав для 1600 глядачів, а саме: «Циганка Аза», «Лимарівна», «Наталка-Полтавка» [22].

1957 р. приміщення театру знаходилося на вул. Мархлевського, 45 (з листопада 1958 р. перебувало на балансі театру) [23]. Приміщення не було пристосовано до проведення вистав: тісне, низьке, не мало жодного вікна, сцена маленька, відсутні вентиляція, підсобний цех та кімнати для роботи акторів. Будівля потребувала капітального ремонту. Глядацька зала була розрахована на 390 місць. Вартість квитків на виставу на той час становила від 2 до 8 карбованців. Аншлаг денний складав 1365 крб., вечірній – 2100 крб. Для проведення гастролей на балансі театру знаходилися вантажна й легкова машини та два автобуси. До 15 вересня 1958 р. директором театру працював М.І.Корік, який розпочав свою роботу у театрі з 1953 р. (займав посаду головного режисера), залишив посаду директора через вихід на пенсію [24]. Наказом міністерства культури Української РСР від 17 січня 1959 р. № 44-к за багаторічну сумлінну

трудова діяльність в галузі театрального мистецтва М. І. Корік був нагороджений Почесною грамотою Міністерства культури Української РСР [25].

3 грудня 1958 р. театр очолював В. І. Коломийченко. У репертуарі театру на той час була як українська класика – «Мати-наймичка», «Сорочинський ярмарок», так і російська – «Поздня любовь», а також радянська драматургія – «Я повернувся», «Коммунары», «Перша весна». Було продемонстровано з української класики – 176 вистав, російської класики – 47 вистав, радянської драматургії – 68 вистав 1957 р. було обслуговано 108 тис. глядачів, 1958 р. – 117 тис. Всього було проведено у 1957 р. 384 вистав, (з них ранкових вистав – 25, вечірніх – 64, виїзних – 295), у 1958 р. – 428 (з них ранкових вистав – 22, вечірніх – 58, виїзних – 343, у тому числі на селі – 255). Завантаження глядачевої зали на стаціонарі на вечірній виставі становило 77 відсотків, на ранковій – 50 відсотків [26]. У штаті театру було два режисера: головний – Селезньов, який працював з 1956 р. та Мухін, який працював з червня 1958 р. та 25 акторів. 1958 р. колективу театру була виплачена премія за перевиконання виробничо-фінансового плану I-го кварталу 1958 р. [27]. Театр одержав економію проти планових збитків на 11 тис. крб. [28].

1958 р. Миколаївський український пересувний драмтеатр імені Т. Г. Шевченка брав участь у республіканському фестивалі «Перша українська театральна весна» з виставою «Ніч та полум'я» М.Зарудного (режисер Селезньов, художник В.Шишканов) [29].

1959 р. театром були поставлені нові вистави: «Каменное гнездо» Х. Вуолийокі, «Устим Кармалюк» Суходольського, «Песня Софії», «Останні» М. Горького, «Якщо ти любиш» Зарудного. Під час гастролей проводилися глядачеві конференції у Вознесенському, Первомайському Кривоозерському, Доманівському районах Миколаївської області, на яких обговорювалися прем'єри [30]. За I півріччя 1959 р. було проведено 256 вистави (з них ранкових вистав – 15, вечірніх – 36, виїзних – 205) та обслуговано 65,4 тис. глядачів (ранкові вистави – 2,3 тис., вечірні – 7,5 тис., виїзні – 55,6 тис.) [31].

1959 р. на виконання постанови уряду УРСР від 25 липня 1959 р. № 1296 «Про заходи з упорядкування мережі та поліпшення роботи театрів і концертних організацій Української РСР і скорочення їм дотації з державного бюджету», наказу Миколаївського обласного управління культури від 05 вересня 1959 р. № 170 «Про впорядкування мережі мистецьких закладів області» Миколаївський український пересувний драмтеатр ім. Т.Г.Шевченка у вересні 1959 р. був ліквідований, актори та технічний персонал звільнені з роботи. Наказом Миколаївського обласного управління культури від 16 вересня 1959 р. № 176 «Про прийом-передачу приміщень, майна і обладнання колишніх театрів юного глядача та імені Шевченка – новому обласному українському музично-драматичному театру» приміщення, майно, обладнання театру було передано на баланс новоствореному театру [32].

Миколаївський український пересувний драмтеатр ім. Т. Г. Шевченка, безумовно, зробив свій внесок у культурне життя Миколаївщини,

забезпечивши знайомство з театральним мистецтвом мешканців сільської місцевості Миколаївської області.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Державний архів Миколаївської області (далі - ДАМО), ф. Р-2763, оп. 1, спр. 5, арк. 1.
2. Там саме, ф. Р-992, оп. 2, спр. 111, арк. 224; ф. Р-2763, оп. 1, спр. 2, арк. 1; спр. 9, арк. 2; ф. Р-2097, оп. 3, спр. 34, арк. 6.
3. Там саме, ф. Р-2763, оп. 1, спр. 1, арк. 1-1 зв.
4. Там саме, спр. 3, арк. 1-2.
5. Там саме, спр. 5, арк. 1,6; ф. Р-992, оп. 2, спр. 271, арк. 133-134.
6. Там саме, ф. Р-2763, оп. 1, спр. 9, арк. 1, 11.
7. Там саме, спр. 12, арк. 1-2, 30.
8. Там саме, спр. 25, арк. 2, 11.
9. Там саме, ф. Р-992, оп. 2, спр. 1600, арк. 141-142.
10. Там саме, ф. Р-2763, оп. 1, спр. 13, арк. 23 зв.-24.
11. Там саме, ф. Р-2793, оп. 1, спр. 64, арк. 22, 44.
12. Там саме, спр. 92, арк. 37.
13. Там саме, спр. 64, арк. 4.
14. Там саме, ф. Р-2763, оп. 1, спр. 13, арк. 26.
15. Там саме, спр. 33, арк. 1, 19.
16. Там саме, ф. Р-992, оп. 6, спр. 417, арк. 174; спр. 1181, арк. 18.
17. Там саме, спр. 981, арк. 86-87.
18. Там саме, спр. 1111, арк. 187-188.
19. Там саме, ф. Р-2763, оп. 1, спр. 47, арк. 2.
20. Там саме, ф. Р-992, оп. 6, спр. 1382, арк. 14.
21. Там саме, ф. Р-2763, оп. 1, спр. 55, арк. 11, 14.
22. Там саме, спр. 13, арк. 48-49.
23. Там саме, спр. 75, арк. 1.
24. Там саме, спр. 47, арк. 1; спр. 79, арк. 71.
25. Там саме, спр. 83, арк. 35.
26. Там саме, спр. 75, арк. 5-6.
27. Там саме, спр. 88, арк. 144.
28. Там саме, ф. Р-992, оп. 6, спр. 2365, арк. 63.
29. Там саме, ф. Р-2854, оп. 1, спр. 144, арк. 7, 12.
30. Там саме, ф. Р-2763, оп. 1, спр. 84, арк. 7, 17 зв.; спр. 88, арк. 60.
31. Там саме, спр. 87, арк. 42.
32. Там саме, спр. 80, арк. 26 зв.-27, спр. 88, арк. 56; ф. Р-992, оп. 6, спр. 2353, арк. 32, 38.